

Сергій Лисенко,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри управління безпекою,
правоохоронної та антикорупційної діяльності
Міжрегіональної Академії
управління персоналом*

УДК 355.01:355.4+004.056.5

Принципи інформаційної безпеки в роботах класиків військової думки (частина перша)

«Війна є продовженням політики іншими, насильницькими засобами». Цей вислів, на всі часи прославив Карла фон Клаузевіца та його безсмертний твір «Про війну» [1]. В ньому він визначив війну, як щось більше ніж примітивне протиборство. Карл фон Клаузевіц писав, що війна – це акт насилля, який має на меті примусити супротивника виконати свою волю. Насилля використовує різні винаходи науки для примусу та для боротьби з протилежним насиллям. Проте, автор не конкретизував, про яке саме насилля йде мова.

Даній темі, за всю документовану історію Світу, було присвячено безліч праць наукового, літературного та публіцистичного рівня. Ми ж плануємо зробити свій аналіз ролі інформації у такому феномені, як війна, дослідити, як змінювався вплив інформаційних ресурсів та інформаційної безпеки протягом плину історії, і як це впливало на перемоги великих полководців.

Досвід стратегів далекого минулого, звичайно ж, не може давати прямі вказівки до дії у сучасних війнах та конфліктах. Стратегії Ганніба-

ла не можуть бути буквальною прикладом для теперішніх кібер-атак та сутичок. Проте, нам важливий сам принцип утворення та генеза інформаційної безпеки, її основи та закони, на які ми можемо спиратися і в наш час.

Окремі питання інформаційного права в цілому та інформаційної безпеки зокрема, розглядали в своїх працях К. І. Беяков [2], В. В. Ткаченко [3], С. Г. Стеценко [4], В. С. Цимбалюк [5] та ряд інших авторів. Праці класиків військової думки також досліджувалися вітчизняними істориками, політологами, серед яких А. І. Козак [6], В. В. Кузовков [7], Є. В. Сахновський [8]. Водночас, системного аналізу робіт класиків військової думки в контексті інформаційної безпеки досі не проводилося. Крім того, в умовах сучасного інформаційного протиборства, як складової гібридної війни, особливої гостроти набуває вивчення досвіду талановитих полководців та стратегів. Все це обумовлює потребу ретельного дослідження процесу формування принципів інформаційної безпеки.

Метою статті визначено дослідження теоретиків та діяльність практиків військового мистецтва в контексті ролі та місця інформації у такому феномені, як війна.

Найдавніші з відомих письмових літературних спадків, присвячених теорії війни, залишили нам прадавні китайці. Історики вважають, що в VI-V століттях до нашої ери стратег Сунь-Цзи написав свої «Трактати по військовому мистецтву». А в IV столітті до нашої ери, інший китайський стратег У-Цзи, доповнив військову філософію своїм «Військовим мистецтвом Сунь-У». Ці трактати мають ряд загальних положень, які завжди можна було легко переносити з військової галузі в політику та дипломатію. Тому трактати Сунь-Цзи та У-Цзи мають великі значення для розуміння вчинків військових та політиків Далекого Сходу, не тільки в прадавні історичні часи, а і в нашому сьогоденні.

Сунь-Цзи починає свій твір із зазначення важливості попередніх розрахунків, згідно існуючої інформації про свої сили та сили супротивника. Інформаційній безпеці, як ми побачимо з подальшого аналізу трактату, стратег приділяв вкрай велику увагу. В першу чергу, він визначив сім критеріїв, за якими слід оцінювати сили та можливості супротивника. До таких розрахунків він відносив відповіді на наступні запитання: хто із монархів володіє довірою та любов'ю народу? у кого з полководців є таланти? хто використовує природні особливості та історичний досвід? у кого виконуються правила та накази? у кого війська сильніші? у кого офіцери та солдати краще навчені? у кого справедливо нагороджують і карають? В залежності від відповідей на ці запитання, стратег з високою ймовірністю міг визначити майбутнього переможця [9]. Визначаючи вказані критерії, Сунь-Цзи зауважував, що слід відповідно захищати інформацію про аналогічні показники в своїй армії, зазвичай, шляхом обману ворога. Таким чином, визначаючи основ-

не завдання власної інформаційної безпеки, стратег писав, що війна - це шлях омани. Дезінформація ворога являла собою головний засіб забезпечення інформаційної безпеки армії. А захист власної інформації за вказаними показниками визначався головним завданням забезпечення інформаційної безпеки армії.

В шостій главі свого трактату Сунь-Цзи акцентує увагу на важливості високого рівня мобільності, вчасної появи у місцях бойових дій та обміну інформації. При чому, під обміном інформацією він визначав не тільки інформаційний обмін між своїми підрозділами, а також, випередження супротивника. Стратег писав: «Супротивник не повинен знати, де він буде воювати зі мною. Тому його сили будуть розсіяні. А я вдарю там де він слабший за все». Наймудріші полководці рухались та перемагали, скоювали подвиги, випереджуючи всіх інших, перш за все тому, що все знали наперед [9]. Сунь-Цзи наголошував, що «знання майбутнього» не можна отримати від богів та демонів, не можна отримати від власних абстрактних логічних викладок, не можна отримати шляхом математичних розрахунків. Знання про супротивника та інші обставини можна отримати від людей. Тому ціла глава його трактату присвячена роботі зі шпигунами. Способам їх відбору, вербовки та керуванням ними.

В зазначеному творі шпигуни розділяються на п'ять видів: шпигуни місцеві, шпигуни внутрішні, шпигуни зворотні, шпигуни смерті та шпигуни життя. Місцевих шпигунів вербують з числа мешканців країни супротивника; внутрішніх шпигунів вербують з чиновників; зворотних шпигунів вербують зі шпигунів супротивника. Коли потрібно дезінформувати супротивника, то використовуються шпигуни смерті, які передають дезу. Шпигуни життя виконують завдання та завжди повертаються з докладом. Взагалі, автор наголошує, що не має такої сфери на війні, де не можна користуватися шпигунами [10].

Стратег, в своєму трактаті, дуже вдало все класифікує. Він навіть виклав тринадцять прийомів омани супротивника. Викладаючи ці прийоми, автор намагався охопити всі сторони боротьби з супротивником. Всі прийоми ним розділені на п'ять груп: 1. Прийоми тактичного маскування (прикидатися слабким, хибні дії, маскування відстанню, хибна оборона); 2. Прийоми обережності (ухилення від сильнішого супротивника, знесилення сильнішого супротивника); 3. Використання недоліків або помилок супротивника (використання його загальної неспідготовленості, використання ослабленої уваги, використання його необережності); 4. Вплив на супротивника з середини (внесення розладу в його ряди, внесення розладу в його табір); 5. Вплив на психологію супротивника (підштовхування на хибні та руйнівні для нього вчинки, приспання його пильності).

У-Цзи написав свій трактат у вигляді діалогу про війну. Особливий інтерес становлять його ствердження про те, що не можна як зосереджуватись виключно на війні, так і нехтувати нею. Автор зазначає, що для всього необхідні відповідні спеціалісти, а військові та цивільні галузі діяльності держави повинні розвиватись автономно та гармонійно, переплітаючись між собою. Також, він постійно наголошує на необхідності залучення до адміністрування розумних людей. Аналогічно зі своїм попередником та земляком, У-Цзи звертає увагу на важливість збору інформації про супротивника перед проведенням активних дій. Він говорить про необхідність знання про норів та уподобання супротивника, про сильні та слабкі сторони місцевості та господарства, про мешканців та правителів. Загальний принцип стратегії У-Цзи полягав у різноманітті підходів до боротьби з різними супротивниками. На його переконання, не можна воювати однаково з різними ворогами [9]. Знання особливостей запропонованих стратегій впливало з

наявної інформації про супротивника, яка повинна бути зібрана за вказаними ним правилами, і належним чином оцінена. Тобто, мова йде про утворення давньої служби інформаційної розвідки та безпеки зі своїми правилами та законами.

В третій частині свого твору У-Цзи продовжує розглядати питання організації армії. Він розвиває думку про необхідність обміну інформацією, про швидкість отримання та виконання наказів. Потім він переходить до необхідності навчання солдатів та офіцерів, їх належної професійної підготовки. Наголошує на доцільності використання військових в залежності від їх фізичних та розумових можливостей [9]. Одночасно, стратег визначає способи збереження та захисту інформації. Він рекомендує не надавати повну інформацію про свої плани нікому. На його думку, кожен з виконавців повинен знати тільки свою сферу діяльності та свою частину інформації. Такою була інформаційна безпека китайської армії.

З огляду на те, що окреслені тези лишаються актуальними й для сучасних полководців, не може не вражати глибина аналізу та мудрість давньо-китайських стратегів.

Наступні свідчення про військову науку належать європейським полководцям античності та присвячені воєнним діям на європейському континенті. Звісно ж, розквіт Давньої Греції, а згодом Римської Імперії та Візантії, спонукали розвиток багатьох наук. А постійна боротьба за розширення територій та контроль за їх збереженням, призвели до розвитку військової науки. Вивчаючи праці античних стратегів, починаєш спостерігати за тим, як сама по собі війна входить в тандем із внутрішньою та зовнішньою політикою держав та стає невід'ємною від політичних та дипломатичних заходів протистояння між супротивниками.

З числа давньогрецьких мислителів, до нас дійшли праці Апполодора, Енея Тактика та Афінея Меха-

ніка. Всі вони присвячені завоюванню міст, оскільки в ті часи саме міста були осередком культури та влади. Вважалося, що із захопленням міста та володаря, здобувалась перемога у війні. Саме тому, на даному етапі, особливо цінувалися фахівці, які могли швидко та вдало здобути перемогу над містами. Крім цього, в той період військова наука переживала оновлення, пов'язане з технічним прогресом. Греки винайшли зручну форму шолома та круглого щита з двома утримувачами для рук. Це дало змогу ефективно діяти в строю та будувати фаланги. Саме запровадження фаланги зробило справжню революцію у військовій науці та дало багато перемог давньо-грецькій армії.

Технічний прогрес торкнувся і такої військової галузі, як морський флот. Якщо Спарта була лідером у сухопутних війнах, то Афіни перемагали на морі, будуючи потужні військові кораблі. Завдяки стрімким успіхам певних армій Греції, почала розвиватись тема військових найманців. Саме греки почали експортувати своїх військових за кордон - персидським та єгипетським володарям. Разом з ними експортувалась і їх військова наука. Для того, щоб бути лідерами в військовій галузі, грецьким стратегам потрібно було зберігати інформацію про свої хитрощі. Тому, в ті часи й виникають перші зачатки принципів інформаційної безпеки військових таємниць. Вони стосувались, в першу чергу, охорони осіб, що володіли цінними знаннями. В інший спосіб охоронялись інженерні винаходи для осади міст та перетину річок [11].

Збереження таємниць забезпечувалось тим, що жодна інженерна споруда не перевозилась у зібраному вигляді. Це було обумовлено двома причинами. По-перше, перевозити складні та громіздкі конструкції було не зручно, а по-друге, інформацію про цілісну конструкцію могли дістати шпигуни супротивника. Тому всі споруди збирались безпосередньо

перед битвою, або форсуванням річок та перешкод.

Наступним етапом становлення науки інформаційної війни став давньо-римський. Римська Імперія подарувала нам свідчення військової думки у вигляді творів Секста Юлія Фронтіна «Стратегеми (військові хитрощі)», Флавія Веґеція Рената «Короткий виклад військової справи», Марка Витрувія Полліона «Десять книг про архітектуру», Гая Юлія Цезаря «Записки про Галльську війну» та Полібія «Загальна історія».

Військова організація Давнього Риму стала одним із найскравіших проявів римського генія. Римляни запровадили центуріальну військову реформу та перехід армії на професійну основу. Верховне командування у римлян часто було колегіальним. Військові командувачі не могли займати керівні політичні посади. Проте, талановитий військовий із плебейських кіл суспільства міг досягти верхів на сходах військової ієрархії. І це теж, було великим досягненням римської військової реформи. Озброєння військового визначалось не походженням, а його віком та досвідом. Самі молоді зараховувались до легкоозброєних військ, а дорослі могли служити ротаріями, гастатами та принципами [11].

В часи середньої та пізньої Республіки почали приділяти увагу збору інформації та її захисту. Стимулом для цього були дві Пунічні війни. Особливо, похід Ганнібала на Рим, що створив прецедент, при якому римляни почали приділяти увагу своїй інформаційній безпеці. Саме здобуття інформації про наміри Ганнібала покинути півострів на кораблях, а не продовжувати захоплення Риму, дозволили їм вірно побудувати стратегію подальших дій.

В ці часи почала розвиватись служба агентів впливу, які діяли на користь Риму в середуванні супротивника. Вони добували інформацію для Імперії, але головне - займались дезінформацією. Їх основним завданням було надавати супротивнику

хибну інформацію, завдяки якій ворог міг скоювати помилкові дії. Крім цього, агенти поширювали хибну інформацію в таборі супротивника, що призводило до зміни психологічних настроїв ворожих солдатів. Все це давало перевагу римлянам у бою.

Юлій Цезарь, в своїй «Галльській війні», застосував вказану стратегію під час приборкання повстання, з одночасним захистом від зовнішнього ворога. Наприклад, германське плем'я свевів з армією 120 тисяч чоловік, вирішило переселитись у Галлію. В цей час римляни були там, і приборкували місцеві племена. Проте свеві, зайнявши певні позиції та не зважаючи на кількісну перевагу, довгий час не вступали з римлянами у пряму сутичку. Юлій Цезарь, через своїх шпигунів, встановив, що свеві не воюють за своїми релігійними переконаннями, бо чекають на новий місяць. Полководець вирішив дати бій раніше цього терміну, коли бойовий дух ворога був низький. Звичайно ж, римляни перемогли. Вони гнали германців аж до Рейну, ти самим запобігши завчасному вторгненню германців у Римську Імперію [11].

В Галльській війні майбутній імператор застосував новий спосіб інформаційної ізоляції супротивника. Оточивши фортецю Алезія, де переховувався вождь повстанців арвернів - Верцингеторикс, Цезарь не став відразу штурмувати її. Римляни осадили фортецю та побудували два вали. Один був внутрішній, з боку фортеці та захищав римлян від мешканців фортеці. Другий, зовнішній, за яким ховались самі римляни від галльського підкріплення. Таким чином Цезарь створив інформаційну ізоляцію арвернам, які швидко здались, не знаючи, що підкріплення прийшло і поразка військ Цезаря було справою кількох днів. Цезарь увірвався до фортеці, вирізав усіх воїнів, а потім переміг зовнішнього нападника, який відступив, дізнавшись про захоплення фортеці.

Вкрай цінним в історії Юлія Цезаря є те, що він першим запровадив

використання війни на рівні політичних та дипломатичних засобів. Тим самим показавши приклад застосування принципу «батога і пряника».

Візантійська військова думка представлена Анонімом Візантійським «Інструкцією по поліоркетиці», Костянтином Багрянородним «Про управління імперією» та Прокопієм Кесарійським «Війною з готами». Особливо вона розвинулась після падіння Західної Римської Імперії, коли почалось піднесення Візантії. В ті часи стали розвиватись фортифікація та судноплавство. Візантія вела безперервні війни, тому що знаходилась на межі з ворожими східними кочовими, а пізніше й мусульманськими народами [11].

Першість у військових операціях Візантії забезпечували технічні досягнення вчених, як у галузі інженерної майстерності так і у військово-морських силах. Особливою зброєю став так званий «грецький вогонь», інформація про рецепт якого охоронялася так ретельно, що він досі лишився таємницею.

У зв'язку з тим, що основною військовою силою візантійців були найманці, тобто сторонні особи, інформаційній безпеці імперії приділялась велика увага. Уже тоді були покладені зачатки системи допуску до конфіденційної інформації певних осіб. Були виділені певні люди, що відповідали за той чи інший вид військової діяльності, які ретельно охоронялись окремо. Ці принципи ранжування інформації за важливістю використовуються до тепер.

В п'ятнадцятому столітті у Флорентійській республіці, тодішнім канцлером Нікколо Макіавеллі був написаний невеликий твір «Про військове мистецтво». Сам автор зазначає, що не є професійним військовим, але маючи можливість спілкуватися з фахівцями, мав нагоду записати всі розмови та відповіді на важливі запитання.

Твір так і записаний, у вигляді діалогу між відомим воєначальником

Фабріціо Колонна та співрозмовниками. Фабріціо почав свою розмову з важливої заяви про те, що жодна пристойна держава не дозволить своїм громадянам займатись війною, як ремеслом. Ніколи достойна людина не буде отримувати вигоду від вбивств, пограбувань та насилля. Люди, які зробили війну своїм основним доходом, можуть бути тільки негативними. В мирний час війна їх не прокормить, тому вони будуть намагатись порушити мир та розпалити війну. Тобто кожному військовому потрібна альтернатива роботи у мирний час [12].

Далі Фабріціо повідомляє, що монархії та диктатури пригнічують особистість, що з часом призводить до браку талановитих людей. Тому такі держави будуть потерпати від внутрішніх та зовнішніх загроз, доки взагалі не будуть зруйновані.

В контексті вивчення інформаційної сторони нашого дослідження, Фабріціо пропонує запроваджувати сигнальні прапори, для передачі сигналів та команд підрозділам на великій відстані. Це є прогресивним нововведенням, тому що всі попередні автори вказували на повільність передачі інформації, як на головну проблему під час стрімкого бою. У зв'язку з цим, стратег пропонував навчати своїх командирів та офіцерів системі прапорних команд, які повинні бути відомі тільки своїм військовим. Інформація про їх значення та систему сигналів, повинна була дуже ретельно охоронятися від ворожих шпигунів [12].

Наступну складову середньовічної інформаційної безпеки Фабріціо зазначає, як необхідність постійно постачати ворога хибною інформацією. Це він рекомендує робити для залякування ворога, або для введення в оману стосовно кількості власних військ. Стратег наводить багато прикладів із минулих років та його власного досвіду. Одночасно з запропоновано проводити психологічну підтримку власного війська, шляхом надання вигаданої інформації, яка

підніме бойовий дух солдатів. Наприклад, під час відступу, для того щоб військо не побігло все разом, Луцій Корнелій Сулла повідомив, що відступ проводиться за його командою. Тоді солдати підбадьорившись зупинились та перемогли супротивника в контр-атаці. В якості рекомендації повідомлялось, що воєначальник повинен бути гарним оратором, вміти говорити перед всім гуртом війська, а не перед окремими командирами. Своїми промовами повинен вміти вести все військо за собою.

Далі, автор рекомендує воєначальникам оволодіти короткими і зрозумілими командами, які будуть зручно передаватись під час бою, використовуючи звукові сигнали у вигляді певної музики, ударів барабану чи гудіння труб [12].

В закінченні свого твору, автор радить суворо але справедливо обходитись із захопленим населенням. Політика переможця серед місцевого населення повинна провадитись завдяки інформаційній пропаганді, спонукати їх на покірність і допомогу завербованим шпигунам. Тому що подальша робота по захопленню та контролю територій буде проходити у мирний час без зайвого насилля. Важливим допоміжним важелем в цьому випадку буде врахування інформації про місцеві звичаї та уподобання.

А приблизно через двісті п'ятдесят років, у східно-європейських землях, український гетьман Пилип Орлик, сформулював суспільний договір Гетьмана Війська Запорозького зі старшиною та козацтвом Війська, який визначав права і обов'язки усіх членів Війська. Зараз ми називаємо його першою в світі Конституцією Пилипа Орлика, 1710 року. Як і звичайна Конституція, вона визначала основні права та обов'язки членів Війська. Не обійшов Пилип Орлик своєю увагою і принципи інформаційної безпеки Війська.

В першу чергу, були прописані принципи обміну суспільною інфор-

мацією та доступу до неї членів Війська, які обмежували Гетьмана та старшину в приховуванні інформації від козаків. «Заради Вітчизни, її добробуту та про всі справи публічні доповідати, і нічого без їхньої волі своєю владою не розпочинати, не встановлювати і рішень не приймати». Так виглядали ця норма Договору [13].

Цією конституцією влада в козацькій державі була розподілена між трьома гілками, що на той час не мало аналогів у світі. А важливі для держави рішення повинні були прийматись наступним чином: «Якщо від Ясновельможного гетьмана до загальної ради надійде яка-небудь пропозиція, то всі добропорядно, без своєї чи чужої користі, без душолюбних заздрощів та ворогування зобов'язані будуть радити так, щоб ці поради не призвели до шкоди для честі гетьманської, загальних тягарів Вітчизни, розорення та, не дай Боже, згуби» [13].

Чимало уваги в своїй Конституції, Пилип Орлик приділяв запобіганню корупції з боку Гетьмана та старшини. Проте, найціннішим для нас, на наш погляд, є перше документальне визначення ранжування конфіденційної інформації серед державних службовців та органів. Визначення рівня таємності інформації відбувалось разом із розподілом повноважень серед старшини по доступу до неї. Одночасно, оголошувалась персональна відповідальність осіб, що мали доступ до такої інформації, типу, перше історичне зобов'язання про не розголошення конфіденційної інформації.

Прослідкуємо мовою оригіналу. «Також, якщо до Ясновельможного гетьмана будуть надіслані листи від закордонних держав, то Його Вельможність має оголосити про них Генеральній Старшині і відповіді, які відписуватимуться, висвітлити, не приховуючи від них жодної кореспонденції, передусім закордонної та такої, що може шкодити цілості Вітчизни та добру громадському. А щоб на таємних та публічних радах між Ясновельможним гетьманом і Генеральною Старшиною, полковниками та генеральними радниками була дієва, обопільна довіра, кожен з них повинен буде скласти формальну присягу шляхом публічно здійсненої клятви на вірність Вітчизні, на відданість своєму регіментареві, на дотримання своїх повноважень відповідно до посади, яку вони коли-небудь обійматимуть» [13].

Принципи інформаційної безпеки почали виокремлюватися в працях військових стратегів прадавнього Китаю Сунь-Цзи та У-Цзи, знайшли свій органічний розвиток в добу відродження, зокрема у творах Нікколо Макіавеллі. Вони прослідковуються в словах та діях видатних полководців, на кшталт Суворова, знаходять своє втілення в тезах «Конституції» Пилипа Орлика. В якості наукової спадщини, ці принципи інформаційної безпеки являють собою високу цінність, ними й нині користуються служби безпеки по всьому Світу. Особливої ж гостроти дослідження інформаційної безпеки військових дій набуває сьогодні, в період розгортання гібридної війни в цілому та інформаційної війни зокрема.

Список використаних джерел

1. *Карл фон Клаузевиц*. О войне. М. – АСТ, 2002, 574 с.
2. *Беляков К. І.* Вступ до інформаційно-правової конфліктології / К. І. Беляков // *Право та державне управління*. – 2013. – № 2. – С. 19-24.
3. *Ткаченко В. В.*, *Корієнко О. Ю.* На варті інформаційної безпеки: до історії протидії шпигунській діяльності в Російській імперії в роки Першої світової війни // *Наука і правоохорона*. 2017. № 4. С. 303-311.

4. *Стеценко С. Г.* Адміністративне право України Навчальний посібник. К Атїка, 2007 624 с.
5. *Цимбалюк В. С.* Науково-доктринальні положення щодо методологічних установок систематизації законодавства про інформацію // Інформація і право. 2015. № 2. С. 76-83.
6. *Козак А.* Політика баркідів кінця III ст. до н.е. та її вплив на особливості карфагенської стратегії у другій пунічній війні (218-201 до н.е.) // Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології. 2016. Т. 1. С. 7-25.
7. *Кузовков В. В.* Політичні відносини Візантії з державами мусульманського світу в епоху самостійного правління Костянтина VII Багрянородного (945 – 959) // Історичний архів. 2015. Вип. 15. С. 55-62.
8. *Сахновський Є., Чедолума І.* Воєнна теорія Карла фон Клаузевіца на межі ХХ-ХХІ ст. (матеріали наукового семінару кафедри історії нового та новітнього часу, 25 листопада 2014 р.) // Історична панорама. – 2015. – Вип. 20. – С. 109-127.
9. *Сунь-Цзи, У-Цзи,* Трактати про військовемистецтво, М. - АСТ, 2003, 558 с.
10. *Майкельсон Дж.* Сунь-Цзы: искусство побеждать : [пер. с англ.] / Дж. Майкельсон, С. Майкельсон. 2-е изд. Минск. Попурри, 2008. 464 с.
11. *Военная мысль античности: сочинения древнегреческих и византийских авторов.* М.: Издательство АСТ, 2002. 665 с.
12. *Никколо Макиавелли,* Государь. Рассуждения о первой декаде Тита Ливия. О военном искусстве, Минск-Попурри, 2009. 672 с.
13. *Конституція Української гетьманської держави. 1710 р.* (староукраїнською, латинською, українською та англійською мовами). Видання подарункове. Київ – Львів, 1997. 160 с.

Лисенко С. О. Принципи інформаційної безпеки в роботах класиків військової думки

Статтю присвячено аналізу творів видатних дослідників війни у контексті її інформаційної складової. Автор прослідковує розвиток військової думки щодо інформаційної безпеки від праць Сунь-Цзи і до ідей Пилипа Орлика, виокремлюючи ті напрацювання, які збереглися й сьогодні використовуються військовими та розвідниками.

Ключові слова: війна, інформаційна безпека, інформаційне право, стратегія, розвідка.

Лысенко С. А. Принципы информационной безопасности в работах классиков военной мысли

Статья посвящена анализу произведений выдающихся исследователей войны в контексте ее информационной составляющей. Автор прослеживает развитие военной мысли по информационной безопасности от трудов Сунь-Цзы и к идеям Филиппа Орлика, выделяя те наработки, которые сохранились и сегодня используются военными и разведчиками.

Ключевые слова: война, информационная безопасность, информационное право, стратегия, разведка.

Lysenko S. Principles of information security in the works of classics of military thought

The article is devoted to the analysis of the works of prominent war researchers in the context of its information component. The author traces the development of military thought about information security from the works of Sun-Tzu and the ideas of Pylyp Orlyk, highlighting those practices that have been preserved and are now used by the military and intelligence.

Key words: war, information security, information law, strategy, intelligence service.